

Türkiye'deki sığınmacılar adına tarihî bir fırsat

Av. Taner Kılıç

Türkiye tarihinde iltica alanını içeren ilk yasal düzenleme olan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı" 3 Mayıs 2012 gününden bu yana TBMM gündeminde. Birçok tâli komisyonun yanı sıra esas komisyon olan İçişleri Komisyonu'ndaki çalışmadan sonra TBMM Genel Kurulu önüne gelecek tasarı geçtiğimiz salı gününden bu yana İçişleri Alt Komisyonu'nda madde madde değerlendiriliyor. **Taner Kılıç'ın yazısı**

Bu yasa şüphesiz bu alana ilişkin çok önemli düzenlemeleri ile Türkiye'ye sığınan sığınmacılar adına çok önemli ve tarihi bir fırsat olma özelliğine sahip.

İltica hakkı, temel bir insan hakkı olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) madde 14'te düzenlenmesine, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bir BM sözleşmesi olarak hemen tüm dünyada genel kabul görmüş olmasına ve Türkiye, bu sözleşmeyi imzalayan ilk ülkelerden birisi olmasına karşılık aradan 61 yıl geçmesine rağmen ülke içinde bir yasal düzenleme yapılma ihtiyacı hissedilecek kadar itibar görmedi. Devletin tüm erklerinin, akademinin, yerel idarelerin ve sivil toplumun gerekli ilgiyi göstermediği bu önemli insan hakkı alanı, uygulamada az sayıdaki bürokrat ve yabancılar polisi inisiyatifine terk edildi. Uygulama büyük ölçüde ancak 1994 tarihinde hazırlanan son derece yetersiz ve hatalı bir içeriğe sahip olan yönetmelik ve sonraki tarihlerde çıkarılan genelge hükümleri ile idare edilmek istendi. Dolayısıyla eksik mevzuat uygulamada farklı illerde farklı duyarlılıklara sahip uygulayıcılar elinde farklı pratiklere neden oldu. Ancak AB üyelik sürecinde eleştiri konusu olan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında ağır ihlallerin tespit edildiği, uluslararası insan hakları örgütleri tarafından birçok yanlış işaret edilen bu sistemin artık Türkiye'de devam edemeyeceği görüldü.

Gerçekten, zaten belirtilen nedenlerle Türkiye'de derme-çatma düzene sahip olan bu alan, son zamanlarda -genel kamuoyu ve sokaktaki vatandaş fark etmese de- rakamların da ulaştığı boyutla artık iyice derin kriz merkezlerinden birisi olmaya yöneldi: Suriyeli sığınmacılar hariç olmak üzere Türkiye'ye diğer ülkelerden 2011 yılında 17.000 yeni başvuru yapıldı. Bu sayı, tüm zamanların en yüksek sayısıdır ve bu yeni başvurular ile Türkiye'de işlemi devam eden iltica sayısı 26 bin civarına ulaştı. Bu sayının dışında Suriye'den gelen 23 bin civarı sığınmacı farklı yerlerdeki kamplara yerleştirildiler. Türkiye'deki resmi prosedüre girmiş bu insanların dışında çok önemli sayılardaki nüfus hareket etmeye devam etti: Sadece Edirne ilinde 23 bin civarı insan Yunanistan'a geçmeye çalışırken yakalandı. Yakalanmadan Yunanistan'a geçen insanlar ise AB'nin verdiği son rakamlara göre tüm AB ülkelerine yasa dışı yollardan girişlerin yüzde 93'ünü oluşturmakta. Bunun dışında Türkiye'de 250 bin civarı kayıtlı yabancıların çalışma izni ile çalışmakta olduğu bilinmekte, 100 bin kadar kişinin de kayıtlı olmadan çalıştığı tahmin edilmekte. Yani artık ortada kayıtsız kalınamayacak çok önemli bir insan kitleleri var.

'BÜRO'NUN FAALİYETLERİ

İşte, İçişleri Bakanlığı içindeki bir irade, bu yönde 3 yıl kadar önce çok önemli bir hamlede bulundu ve "İltica ve göç mevzuatı ve idari kapasitesini geliştirme ve uygulama bürosu"nu (bundan sonra kısaca "Büro" diyelim) kurdu. Büro, geçen süre zarfında çeşitli bakanlıklarla, bu alanda çalışan ve düşünen sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerle, yurtiçi ve dışında ulaşabildiği tüm aktörlerle görüşme ve istişarelerde bulunarak bu alana ilişkin Türkiye'nin ilk yasa tasarısını hazırladı. Tasarının TBMM sürecinde de sivil toplumun görüşlerini Komisyon çalışmalarında iletebilmeleri imkânı sağlandı (nitekim bu kapsamda geçtiğimiz salı gününden itibaren İçişleri Alt Komisyonu toplantısında milletvekillerine tasarı hakkındaki görüşlerimizi aktarabilme imkânına sahip olduk). Bu haliyle son

derece örnek gösterilebilecek bir yasama faaliyeti süreci yaşanmakta.

Hemen belirtmek isteriz ki; içinde Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin de bulunduğu Mülteci Hakları Koordinasyonu (MHK), bu geç kalmış ve alana ilişkin önemli düzenlemeleri içeren tasarımı genel anlamda desteklemekte. Ancak her yasada olduğu gibi biz insan hakları savunucuları için eksik, yanlış, fazla ve hatta tehlikeli bulduğumuz bir dizi düzenleme bu yasa tasarısında da mevcut bulunmakta. Bu nedenle MHK madde madde yeni tasarıdaki düzenlemeler hakkındaki düşüncelerini, kaygılarını ilgili gerekçeleri ile birlikte hazırlayıp bir dosya olarak komisyon üyesi milletvekillerine sundu. Özellikle yasa taslağının STK ve akademisyenlerle tartışıldıktan sonraki sürecinde tasarı haline dönüşürken önemli usul güvenceleri konusunda geriye gidişi MHK'nın kaygılarını artırdı. Bu nedenle bu ilk yasanın olabildiğince daha güzel çıkması yönünde tarafsız ve bağımsız hak örgütü olma ilkesi doğrultusunda bir çaba ve gayret içine girdi. Bu yasa tasarısı kuşkusuz mevcut durumu çok daha ileri götürecektir, sığınmacılar lehine koşulları iyileştirecek ve mutlaka desteklenmesi gereken bir tasarı. Ancak her yasa hazırlığında olduğu gibi bu yasa da özgürlük-güvenlik denkleminin bir ara noktasında duruyor ve bu haliyle yasa tasarısının tamamının eksiksiz bir şekilde tüm uluslararası insan hakları standartlarını ve usul güvencelerini karşıladığını iddia etmek güçleşiyor. İşte bu noktada, biz hak örgütlerine bir sorumluluk düşüyor ve bu sorumluluğun gereği girişilen gayrete saygı gösterilmesi gerekiyor.

Gerçi 1951 sözleşmesine konulmuş olan ve halen dünyada çok az ülkede sürdürülen "coğrafi sınırlama" uygulaması bu yasada da varlığını devam ettiriyor ve bütün sistem bu uygulama üzerine inşa edilmiş. Yani Türkiye, yine kendisine sığınan insanlarla birlikte daimi olarak yaşama istek ve arzusunu göstermiş bir iradeye halen sahip değil. Sadece sığınmacıların Türkiye'ye sığınma tarihinden 3. ülkeye yerleştirme tarihine kadar geçen geçici sürede onlara ne gibi bir yaşamı layık gördüğü veya görmediğine ilişkin bir düzenleme yapmış oluyor. Bu sistem ise BM MYK'nın mülteci statüsü tanıdığı kişileri onları kabul eden 3. ülkelere yerleştirme becerisine ve Türkiye'den mülteci kabul eden 3. ülkelerin bu konudaki isteklerinin devam etmesine bağlı. Türkiye, G-20 ülkelerinden ve artık sürekli ekonomisinin büyümesinden ve ekonomik göstergelerinin iyileşmesinden bahsediyor. Buna karşılık kendi ülkesine sığınan sığınmacılar için daimi olarak ev sahipliği yapma sorumluluk ve "kültüri" içine girmek istemiyor ve "kim alırsa alsın" bu sığınmacıların 3. ülkelere paylaştırılmasını istiyor. Ancak artık son yıllarda sürekli azalan bir eğride 3. ülkelere yerleştirmeler yapılabiliyor. Üstelik dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmelere göre bu dağıtım mekanizması büsbütün durabilir. Dolayısıyla bu sistemin Türkiye'nin elinde patlayabilecek ve işlevsiz kalabilecek bir sistem olduğunu akıldan çıkarmamak ve buna hazırlıklı olmak gerekiyor.

MÜLTECİLERE 'İYİ' YAŞAM HAKKI

İşte bu nedenlerle şimdi yasama erkini oluşturan TBMM üyesi vekillerimiz, tarihi bir sorumluluk ile karşı karşıya. Şimdiye kadar konu açıldıkça hep bu alandaki tarihi sorumluluğumuzdan bahsettik, kendi kendimize övgü ve gurur duyduk, ancak günümüzde Türkiye'ye sığınmış insanlara -birçok ilde perperişan yaşamalarına karşılık- nasıl bir yaşam kalitesi sunduğumuzu hiç merak etmedik. Şimdi ise temel bir insan hakkını kullanarak vatandaşı olduğu ülkelere kendi yaşam ve onurlarını korumak için kaçan bu cesur insanlara Türkiye'de buldukları geçici sürede nasıl bir yaşamı layık gördüğümüze ilişkin oylarını kullanacaklar. Tasarı netice itibarıyla yürütme erkinin bir tasarısıdır ve yasama erki yürütmenin sosyo-politik kaygılarından ziyade temel insan haklarını baz alarak sığınmacılara daha iyi bir yaşam sunma, daha iyi usul güvenceleri oluşturma görev ve sorumluluğuna sahiptir. Sığınmacıların Türkiye'den gerisin geri kaçtıkları ülkelere sınır dışı edilirken veya BM MYK tarafından onları kabul eden 3. ülkelere yerleştirmesi yapılırken Türkiye'ye karşı ne düşünecekleri, Türkiye'den memnun bir şekilde ayrılıp ayrılmayacakları, gittikleri ülkelere Türkiye'den nasıl bahsedecekleri, Türkiye'yi insan haklarına saygılı bir ülke olarak anıp anmayacakları, tamamen

milletvekillerinin kaldıracakları ellere bağılıdır. İŖte bu neden ve amaçla, vekillerin MHK'nın kendilerine sundukları iyileŖtirme önerilerini içeren dosyaya itibar etmeleri, dosya içinde açıklanmaya alıŖılan insani ve hukuki kaygı ve önerileri ciddiyle dikkate almaları beklenmektedir.

Not: Bu yazı Zaman Gazetesinde yayınlanmıŖtır.

Av. Taner KILIÇ

Mültecilerle DayanıŖma Derneği

Yönetim Kurulu BaŖkanı

ktaner@gmx.net